

יבמות ה

משה שווערד

1. תוספות מסכת יבמות דף ה עמוד א

לרבנן מנא להו - המ"ל דלא סברי כר' יהודה ולא בעי שיהא מוכח או מופנה אלא ניחא ליה לשנויי אפילו אי סברי כר' יהודה...

2. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף ה/א

אלא לרבנן דפליגי עליה דר' ישמעאל מנא להו. פירוש לרבנן דפליגי עליה דתנא דבי ר' ישמעאל אי לא דרשי סמוכין בכל התורה כולה כר' יהודה, אבל לרבנן דר' יהודה דרשי אפילו בכל התורה אע"ג דלא מוכח ולא מופנה, הכא נמי מסמיכות דלא תלבש שעטנו לגדילים תעשה לך נפיק להו. א"נ איכא למימר דאפילו לרבנן דר' יהודה קאמר, משום דלכולי עלמא אין עושין בנין אב רמי אנפשיה, דמשום דאתי עשה דגלוה ודחי עשה ול"ת ללמד על כל התורה אלא אם כן מופנה וכדכתיבנא לעיל:

3. סוכת דוד

(ב) רש"י ד"ה וקסבר וכו' ומהכא נפקא דעדול"ת הלכך איצטריך עלי' וכו', ועיין אמר"מ

י"ב א' שהעיר דלמה לא פירש רש"י כן לעיל ג: דיליף מכלאים בציצית דהלכך איצטריך עלי' וכו' וא"כ משמע דלעיל הגמ' מיירי רק לתרץ דמנין דעדול"ת בעלמא ולא לגבי יבום וא"כ מדוע כאן מפרש רש"י דאיירי לגבי יבום נמי, וכתב דאפשר דרש"י יסבור כשיטת הרשב"א בתשובה (סי"ח) דמצות עשה דיבום רק הוא מחוייב ולא היבמה, והוקשה לרש"י א"כ איך יש הו"א בלא עלי' דעדול"ת ביבום כיון דהיא אינה במ"ע דיבום ואיך נדחה איסורה דידה, ולכן כתב רש"י כאן דמהכא נפקא לי' דגם בכה"ג אמרינן עדול"ת ומשום דקיום המצוה דוחה כדי שתתקיים המצוה, דהא במצורע מותר למקיף להקיפו ואע"פ שרק הניקף מקיים עשה דגלוה ומ"מ מותר גם להמקיף להקיפו, וחזוין דגם בתרי גברי אמרינן עדול"ת ולכן גם ביבום נימא הכי, ולעיל ג: שם אזל בסוגיא רק לתרץ דמהיכן נילף עדול"ת בעלמא ולא ביבום, או דשם נמי מיירי ביבום ורק דכאן מצא רש"י לתרוצי הך קושיא הנ"ל.

(ג) והנה שיטת התוס' ב"ב י"ג, דרק אחד גברא אמרינן עדול"ת, שתירצו שם גבי חצי עבד וחצי בן חורין דלהכי לא אמרינן דאתי עשה דפו"ר ודחי ל"ת דלא יהי' קדש ויהי' מותר בבת חורין, משום דבדידה ליכא עשה דפו"ר, ולפי"ז יקשה מכאן דלמה מותר להמקיף להקיפו הלא גבי דידי' ליכא עשה דגלוה, ועיין אמר"מ י"ב א' שכתב לתרץ די"ל דכל היכא שהניקף אינו עובר אז גם המקיף אינו עובר וכה"ג שהניקף מותר משום דעדול"ת ליכא איסור גם להמקיף, ואף למאי דקיי"ל דהמקיף הקטן חייב ומשום דלא מקשינן מקיף לניקף היינו דוקא בקטן דאף דלאו בר חיובא הוא מ"מ יש עליו איסורים להאכילו בידים וגם דבי"ד מצווין להפרישו, אבל היכא דאצל הניקף מותר ע"פ דין לגלוה כמו הכא דעדול"ת תו ליכא איסור להמקיף, ועיי"ש אות ב' שהביא בשם הביה"ל

4. קובץ הערות - סימן ח

ועוד י"ל דהנה מצינו גבי מצות, דכל מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא אחרים, ומ"מ אם יצא, מוציא, והטעם כתבו בתוס' [ברכות מ"ח ע"ב] משום דכל ישראל ערביין זב"ז, וכל זמן שחבירו לא יצא גם הוא חייב עדיין. והא דאינו מוציא כשאינו חייב בדבר, ולא אמרינן דמיקרי חייב משום ערבות. צ"ל דבמילתא דליתיה בדנפשיה ליכא תורת ערבות. ולפי"ז י"ל דדוקא בפריה ורביה, דאשה אינה מצווה בה וליכא אצלה גם משום ערבות, משו"ה אין הל"ת נדחית אצלה, אבל עשה דמצורע דנוהגת בכל האנשים, וגם מי שאינו מצורע יש עליו

דין ערבות ומיקרי חייב בדבר, ועל כן הל"ת נדחית אצלו. ובזה תתישב מה שהקשה בס' תורת גיטין [ע"ד התוס' בגיטין הנ"ל] מהא דעשה דפסח דוחה עשה דהשלמה דכהן, משום דכיון דעשה דפסח נוהגת בכל ישראל איכא בה משום תורת ערבות:

5. ערוך לנר על יבמות דף ה/א

וע' תיפוק ל' דלא הוי בעידנא, וא"כ פשיטא דהכא דכל ראשו הוא בכלל הע' מקרי שפיר בעידנא לכולי עלמא מה שמגלח הפאות הראשונות כיון דמתעסק במצוה הוא אף שלא נגמרה המצוה עד שגילח גם האחרונות כמו דמקרי בעידנא לכ"ע מה שקוצץ הבהרת במילה אף שהמצוה לא נגמרה עד דפרע

6. שערים מצויינים בהלכה

<p><u>דף ה. וקא סבר האי תנא הקפת כל הראש שמה הקפה. פרש"י ואפ"ה אמרה התורה דיגלח את כל שערו, אלמא דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומהכא נפקא, הלכך איצטרין עליה למיסר ערוה ליבום דלא תימא אתי עשה דיבום ודחי לאו דאחות אשה. צ"ע הא מהכא ידעינן דעשה דוחה לא תעשה שאין בו כרת, ומנא ידעינן דדוחה גם ל"ת שיש בו כרת, דהא לאו דאחות אשה יש בו כרת. ועי' במנ"ח</u></p>	<p><u>(מצוה רנא) שהקשה נמי כן, ומסביר הקושיא ביותר ביאור, ונת' עפ"י דברי הר"ן (יומא פ"ח) גבי חולה שיבו"ס, ששוחטין לו ביוה"כ, ואין מאכילין אותו נבלה, משום דעל איסור נבלה עובר על כל כזית וכזית, משא"כ באיסור שבת ויוה"כ אע"פ שהוא בכרת או כסקילה, מ"מ אינו אלא פעם אחת, ולכן הכא בהקפת כל הראש אע"פ שהוא רק לאו פשוט, מ"מ עובר הוא כמה פעמים על הלאו בשעת הקפת כל הראש, וכמש"כ החינוך (שם) דאם גילח שני צדעיו חייב ב' מלקיות, ולאוי שיש בו כמה איסורין חמור כמו לאו שיש בו כרת. וסברא</u></p>
--	---

7. תוספות מסכת יבמות דף ה עמוד א

ואכתי איצטרין סד"א שאני כהנים כו' - **ועוד קשה** דלקמן בפ"ב (דף כ.) גבי אלמנה לכ"ג דחולצת ולא מתייבמת פריך בשלמא מן הנשואין לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין ליתי עשה ולידחי ל"ת מן הנשואין נמי אמאי ניהא ליה והא לאו ועשה שאין שוה בכל הוא וכן שם גבי פלוגתא דר' אחא ור' אלעזר (לקמן כא.) בביאת כ"ג באלמנה קאמר מן הנשואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה **ואר"י דלא דמי דלאו ועשה דגילוח הוה טפי אין שוה בכל שאין שוה בכל נשים אבל גבי אלמנה לכ"ג האשה עושה איסורא כמו כהן הבא עליה דקרי ביה לא יקחו לא תקחו ולא מדחי ליה עשה דיבום אף על גב דאינו שוה אלא בכהנים ...**

8. אגלי טל הקדמה

ובחתי להדפיס תחלה בהלכות שבת. יען שבש"ס סוטה [לז א] שכל מצוה ומצוה נכרתו עליה ארבעה בריתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות. **ומבואר שללמוד וללמד הוא מחלקי המצוה***. ומוכן שכשם ששמירת שבת שקול ככל המצות. כן ללמוד וללמד בהלכות שבת שקול כללמוד וללמד בכל המצות:

(* **ובזה פרשתי דברי התוס' יבמות ה'. ד"ה ואכתי.** שהקשו בהא דאין עשה דיבום דוחה לאו ועשה דאלמנה מן הנשואין לכה"ג דהא העשה ול"ת אינם שוים בכל ולדחי כמו גלוח זקן בכהן מצורע. ותרצו דוקא זקנו חשוב אינו שוה בכל הואיל ואינו בנשים אבל אלמנה מן הנשואין לכה"ג שהאשה מוזהרת כמו האיש לא מדחי ליה עשה דיבום אף דאינו שוה אלא לכהנים. ועפ"י "פשט" אינו מוכן החילוק. אך לפי האמור החילוק מוכן דודאי ישראל שלומד במצות שאינם אלא לכהנים ודאי מקיים מצות תלמוד תורה בשלימות שחובה גם על ישראל ללמוד וללמד את הכהנים לעשות את המצוה. וא"כ נהי דישאל אינם במצות שבכהנים לעשות מ"מ החיוב ללמוד וללמד ולשמור ישנו גם בישראל. נמצא שרוב חלקי המצוה שוים בכל. וע"כ אף שהעשי' אינה שוה בכל. מ"מ כיון שהמצוה בכללה חשובה שוה בכל כנ"ל

הנה המצוה חמורה ולא מדחי ליה עשה דיבום. וכנה"ג כתבו תוס' קידושין [לד א] בהא דאשה אסורה להדליק בשמן שריפה ביום טוב אף דגבייהו ליכא עשה דיו"ט דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות מ"מ כיון שהמצוה בעצמה יש בה עשה חמורה ולא דחו ל' ה"נ בנ"ד וכ"ש הוא וק"ל. ודוקא גלוח זקן דליחא בנשים חשוב אינה שוה בכל דנשים אינן בת"ת בשום מצוה ואינן רק בעשי'. ובגלוח זקן שאינן בעשי' אינן כלל בהמצוה והוי אינה שוה בכל. ע"כ:

9. תוספות מסכת יבמות דף ה עמוד א

... וי"מ דמזקנו לא ילפינן בעלמא אפילו אין שוה בכל משום דעשה דמצורע עדיף משאר עשה דגדול השלום דע"י שיטהר מותר בתשמיש כדאמרינן בשילוח הקן (חולין ד' קמא.) דאי לאו שלח תשלח ה"א דמצורע דחי עשה דשילוח משום דעדיף דגדול השלום ובשמעתין ה"ל למימר דלא ילפינן מעשה דמצורע משום דגדול השלום אלא דבלאו הכי דחי שפיר ועוד דהכא דחי דאפילו עשה כי האי לא נגמר מהכא דלידחי ומיהו לא יתיישב טעם זה אלא למאן דאסר במ"ק (דף ז:) מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה אבל למאן דשרי לא.

10. שערים מצויינים בהלכה

ואכתי איצטריך סד"א שאני כהנים כו'. כתבו התוס' דאי אפשר ללמוד ממצורע דעשה דוחה ל"ת ועשה שאינו שוה בכל, משום דעשה דמצורע עדיף משאר עשה, דע"י שיטהר מותר בתשמיש, וגדול השלום כדאיתא בגמ' חולין (קמא.). מכאן יש ראיה למה שכתבנו בשמ"ב (הקדמה לה' נדה ריש סי' קנג ובקונ"א) שצריך להתאמץ למצוא לה היתר, ושכן משמע בגמ' ברכות (ד.) דאמר דוד המלך

"ואני ידי מלוכלכות בדם שפיר ושליא כדי לטהר אשה לבעלה". וכתב בשו"ת נודע ביהודה (מהד"ק יו"ד סי' מג) דיותר שבח לטהר מלטמא. וכן איתא בגמ' עירובין (סג:.) דנענש יהושע על שביטל את ישראל מפו"ר לילה אחת. ובגמ' שבת (נב:) איתא, דנענשו בני עלי הכהן על ששהו קניניהן של היולדות ושהו הנשים מפו"ר.

11. תוספות הרא"ש מסכת יבמות דף ה עמוד א

אלא אתיא מראשו דהך תנא. כתוב בפירושי רש"י אף על גב דהאי נמי לאו שאינו שוה בכל הוא ילפינן מיניה דכל לא תעשה נמי דחי דאם אינו ענין ללאו שאינו שוה בכל דאתי עשה ודחי לא תעשה דהא נפקא לן מראשו תנהו ענין וכו', ונראה דשגגה היא וכן מצאתי בכ"י כתיבת יד מר' מנחם מיוני אשר הגיה בגליון פי' שכתב רש"י וז"ל כי נאים ושכיב רש"י אמרה או אחד תלאה ביני חלטי וחסא הכותבו בשם רבינו, דהאי תנא מנזיר פליג אתנא דת"כ ובהקפת כל הראש פליגי, וחד ראשו קיימי אתרוייהו, תנא דת"כ מצריך ליה לכל אדם דקסבר הקפת כל הראש שמה הקפה והאי תנא בתרא פליג עליה ואמר לא שמה הקפה ומוקי לקרא בנזיר ולאו דנזיר שוה בכל הוא.

12. רמב"ם יד החזקה הלכות נזירות פרק ז

(טו) וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי זה מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגו' וכל מקום שאתה מוצא מצות עשה ולא תעשה אם יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה ויודחה את לא תעשה והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרעו שער ראשו ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה שהוא תער לא יעבור על ראשו ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו.

[השגת הראב"ד - ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו א"א אני שונה בראש מס' יבמות משום דהוה ליה לאו ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי]:

13. כסף משנה על הלכות נזירות פרק ז הלכה טו

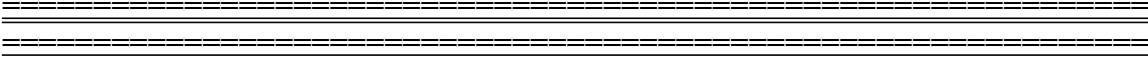
כתב הראב"ד לפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו, א"א אני שונה בראש מס' יבמות וכו'. וי"ל דתרי טעמי איכא במילתא ובגמרא חדא מינייהו נקט:

14. חידושי המסביר

(מא) ה. הנ"ל — הקשה המסביר דמאחר דישנו בשאלה, הרי אפשר לקיים שניהם, ומדוע באמת אנו אומרים בכה"ג דעדל"ת, וע' דמב"ן לענין קריעת

את האיסור, דכל כה"ג הוי כאפשר לקיים שניהם, אלא שמעינן דגדר דאפשר לקיים שניהם הוא כשהלאו נשאר במקומו אלא יקיים העשה באופן שלא יפגע בל"ת, אבל לעקור לגמרי את הלאו ממקומו. אין זה בכלל אפשר לקיים שניהם, דכללא דר"ל (כ: אם יכול לקיים שניהם מוכב, ואם לאו עדל"ת), אינו משום דכשיש לו עצה לא אמרינן עדל"ת, אלא יסודו דלא אמרינן עדל"ת אלא באופן שיש באמת הכחשה וסתירה בין קיום העשה ועבירת הלאו, משא"כ כשאין סתירה ואפשר לקיים שניהם, משא"כ בנידון דידן, וכן בנידון דהוראת שעה, יש בודאי סתירה אמיתית, ובוה שיש בכחו לעקור הלאו, לא איכפת לן, דמאחר די שסתירה שפיר אמרינן עדל"ת.

ולכאורה יש לתרץ אחרת, דהא גזיר דקרא מיירי כשראה סוטה בקלקולה ולכן הויר עצמו מן היין (רש"י נשא ו' ב'), וכיון שזהו רצונו של מקום שיקבל על עצמו דיני נזירות, אין זה נידון כ"אפשר" לקיים שניהם, בזה שיעקור נזירותו נגד רצון הקב"ה, דומיא דהא דאמרינן לקמן כא. אליבא דר"ל — חליצה במקום ייבום לאו מצוה היא — אף דבחליצה ג"כ יש קיום עשה, מ"מ כיון דלא הוי כרצון הקב"ה לכתחילה, אינו נידון כאפשר לקיים שניהם, וה"ה הכא בביטול ועקירת הנזירות, נגד רצון הבורא.

15. חידושי הגר"ח מסכת יבמות דף ה עמוד ב

בענין ציצית: ברמב"ם הלכות ציצית (פ"א ה"א) כתב ואין לחוטי הענף מנין מן התורה, ואח"כ כתב בעצמו (בה"ו) שהמנין ח' חוטינן והוא מדברי הגמרא ביבמות גדיל גדילים ע"ש, ואמר הגר"ח זצ"ל דאין בגדיל מנין חוטינן אלא שצריך לעשות גדילים, ושיערו חכמים גדיל ח' חוטינן, וגדיל נאמר בתורה ולא מנין חוטינן. [א"ה, וע"ע בחדושי הגר"ח מנחות דף מ ע"ב שהאריך בזה].

16. שערים מצויינים בהלכה

ובהא דמסיק הגמרא דילפינן עשה דוחה לא תעשה מציצית, הקשה הריטב"א לעיל (ד:)
 היכי ילפינן מציצית, דילמא שאני ציצית שהיא שקולה כנגד כל המצות כדאיחא במנחות (מג:), ותירץ דזה לא חשיב חומרא, דהא תנן (אבות פ"ד מ"ב) הוי רץ למצוה קלה כבחמורה [ועו"ש (פ"ב מ"א) והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה] שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות [ועי' בריטב"א בסמוך (עמוד זו ד"ה יש גורסים), וצע"ג]. וכעין זה מצינו בפיוט (שחרית ליום ב') של סוכות, דמצות סוכה שקולה כנגד כל המצות, ובגמרא ע"ז (ג.) מצינו מצוה קלה יש לי וסוכה שמה.

17. תוספות על נדה דף סא/ב

שוע טווי ונוז. [1] פירש"י תרגום של חלק שעיע שחולקין אותו יחד במסרק וטווי יחד ונוז ארוג ורבנן גזור בארוג בלא שוע וטווי וקשה דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה דאיצטריך קרא למשרי והלא חוטי תכלת חלוקין במסרק וטווי לבדם וע"ק דאי נוז ארוג הוא מאי פריך ואימא או שוע או טווי או נוז היאך יהיה שוע או טווי כלאים בלא נוז שהאריגה היא החיבור ועוד דלמה לי קרא דנוז לאריגה מיחדו נפקא דדרשינן מינה שתי תכיפות וכל שכן ארוג [2] ומפרש רבינו תם דמדאורייתא שעטנו כתיב עד שיהיה שוע טווי ונוז שוע כל אחד לבדו וכן נמי טווי וכן נוז לבדו ואחר כך יחדיו לחברם ופירוש נוז היינו שזור כדאיתא במשניות (כלאים פ"ט מ"ח) נוז נלוז ומליז הוא לאביו שבשמים אצטווי"ש הוא בלע"ז לשון עקש ופתלתול (דברים לב) ומשום הכי איצטריך קרא למשרי כלאים בציצית שחוטי הציצית שזורין כדאיתא בספרי פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת לבן מנין אמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה תכלת שזור אף לבן שזור וארוג נפקא לן מיחדו כדפרישית וחוטי דכיתא מיירי בשלא נשזר ופריך ואימא או שוע כל אחד לבדו ואחר כך חברם או טווי כל אחד לבדו וחברם או נוז כל אחד לבדו וחברם אחר כך ומשני דהלכה כמר זוטרא מדאפקינהו קרא בחד לישנא:]

18. מאירי על יבמות דף ה/ב

ומכל מקום אחרוני הרבנים מקשים עליהם שאם כן מה הוצרכה תורה להתיר כלאים בציצית והרי אין כאן לא שוע זה עם זה ולא טווי זה עם זה ולא ארוג זה עם זה ואף לכשתאמר שחבורו נעשה כאריגה כמו שביארנו מכל מקום אין שלשתם בו וסבורים לתרץ שמאחר שאמרו קשר העליון דאורייתא ואינו יכול להפסיקם זה מזה לעולם הרי הוא כשוע טווי ונוז ואין זה כלום שהרי במנחות (ל"ט א') אמרו שמע מינה קשר העליון דאורייתא דאי ס"ד דרבנן כלאים דאיצטריך קרא לשרויי למה לי והא קיימא לן התוכף תכיפה אחת אינו חבור אלא כיון דמדאורייתא הוא הוה ליה כשתי תכיפות אלמא כל שתפר שתי תכיפות חוט של פשתים בבגד צמר או חוט של צמר בבגד פשתים כלאים דאורייתא אלא שהם מתרצים שלא נאמרה אלא לרוחא דמילתא כלומר אפילו לרב אשי דאמר (נדה ס"א ב') או שוע או טווי או נוז תכיפה אחת אינה חבור אלא דקשר העליון דאורייתא עושה אותה כשתיים והוא הדין למר זוטרא דאמר עד דאיכא כולתו שאף שתיים אינה חבור אלא דקשר העליון דאורייתא עושהו שעטנו וגאוני הראשונים כתבו שהתפירה היא מדברי סופרים אפילו שתי תכיפות אבל הקשר מן התורה ומפני שהתכיפות כל שמושך ראש החוט הוא נמשך עמו אבל כל שקשר חוט של צמר בבגד פשתן בהדוק אינו ניתר אלא בטורח יתר:

19. תוספות מסכת יבמות דף ה עמוד ב

כולה משעטנו נפקא - ... וא"ת אדילפינן מכלאים בציצית דדחי נילף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן פ' כיצד צולין (פסחים פג:) דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב מוהנותר ממנו עד בקר (שמות יב) בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו וי"ל דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשרפו אחר יום טוב ומ"מ אי לאו דבקר שני לא הייתי מחלק וה"א דדחי ... וא"ת ולמה לן קרא למילף מכלאים בציצית נילף משריפת קדשים מדאיצטריך התם לומר קרא דלא דחי משום דיכול להמתין מכלל דבעלמא דחי ואר"י דהתם איצטריך קרא שלא תאמר דדחי משום דאפילו אוכל נפש שרי ולמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט לא איצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קריבין.

20. תוספות מסכת יבמות דף ג עמוד ב

לא תעשה שיש בו כרת מי דחי - וא"ת ואמאי לא ילפינן דלידחי מעשה דייבום דדחי לא תעשה דכרת דאשת אח ... ואומר ר"י דמאשת אח לא מצי למילף בעלמא דלידחי עשה לא תעשה שיש בו כרת דשאני אשת אח דמצותו בכך ואי אפשר בענין אחר לקיים מצות יבום דאל"כ בטלה מצות יבום אבל מכלאים בציצית ילפי' שפיר בעלמא דאי לא מקיימת מצות תכלת בפשתי' מקיימת בצמר ואפ"ה דחי וכן וגלה את כל שערו דמצורע מיקיים בשער זהיתר דכל שערו קרינא ביה כמו כל מלאכה לא תעשו דשבת דלא קאי אלא אמלאכות דלא דחו שבת א"נ כל שערו ממש ובגמרא פאת ראשו וקנו וכן כל הני דמיתו מיקיימי בדוכתא אחרית.

• [עיינן בספר סוכת דוד לתי' של היד רמה ונ"מ]

21. חידושי הרישב"א מסכת יבמות דף ה עמוד ב

אלא לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי. כלומר בשום דוכתא, וא"ת ונגמר מיבמה דאשת אח, ונהי דלא גמרינן מיניה לשאר עריות דשאני חד מתרי לאוין כדאמר לקמן, מיהו נגמר מיניה לעלמא, והשתא נמי לא אתינן אלא למילף היכא דאשכחן דדחי אפילו חד לאו שיש בו כרת בכל הני דמיתנינן, וי"ל דכל פי האי גוונא דאשת אח שאי אפשר לעולם אלא בדחי' בשום צד לא חשיבא דחייה (כיון) [כמו] שא"א לקיים עשה דלה יטמא אלא בדחיית לאו דלא יטמא, וכן פי' ר"י והרמב"ן ז"ל.

22. שערים מצויינים בהלכה

אשכחן דאתי עשה ודחי לא תעשה. הרי דילפינן עשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית, וכן מצינו בש"ס בכמה מקומות. ויש לוקדק דלקמן אמרינן דנלמוד דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת מקרבן התמיד דדוחה שבת, והגמ' מדחי לה דמה לתמיד שכן תדיר, וא"כ גם ציצית היא תדיר שמתעטפין בכל יום. ואפשר דציצית שאני, דאם אינו לברש בגד של ד' כנפות אינו מחוייב. וכ"כ בערוך לנר. אלא דאפ"ה צ"ע דהא מצינו בגמ' מנחות (מא.) דאשכחיה מלאך לרב קטינא דלא הו"ל בגד של ציצית ואמר לו המלאך בזמן דאיכא ריתחא ענשינן על עשה, והו"י שמחוייבין לילך

בה תמיד. ועי' בספר החינוך (סוף מצוה שפז) "דמה"ת אין מחוייבין בציצית אלא כשהולכין בבגד של ד' כנפות, והזהירו חכמים לילך בה כל היום". ונמצא דמה שהולכין בה תדיר אינו אלא מדרבנן, משא"כ בקרבן תמיד שמצוותו תדיר מה"ת. ועי' ברמב"ם (ציצית פ"ג הי"א) דאע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה... "אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו, אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית". ועי' בערוך לנר תדיר היינו זמנו קבוע, ועע"ש שיש כמה בחינות תדיר, ולפ"ד אלו לק"מ.

23. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עמוד ב

מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. פי' וכאלו יש בה מצות עשה טובא, [נ"א: יש בה כמה מצות עשה דומה], והשתא לא נקיט שכן יש בה כרת כדנקט גבי פסח משום דהאי טעמא עדיף להו ומיהו בסמוך דצריך ליה נקטיה.

24. שערים מצויינים בהלכה

מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. וכתב הריטב"א דהא דלא נקט "שכן הוא עשה שיש בו כרת" ולכן דחי הל"ת, משום דמיירי בזמנה שדוחה שבת, ובאופן זה ליכא כרת דעל

האב ליכא כרת וכן על הקטן. והא דנקטי' בסמוך, משום דעכ"פ יש בה צד כרת. ובהגהות בני בנימין להאדר"ת על הרמב"ם (מילה פ"א ה"ב) כתב, דנראה לו דהא דכתב הרמב"ם דחייב כרת על מילה אינו אלא כשמת ולא נימול, מקורו מגמ' דהכא, ולא ביאר הראיה. ונראה לי דהראיה מדלא נקט דהוא עשה שיש בו כרת.

25. סוכת דוד

ע"ד בגמ' מה למילה שכן נכרתו עלי' י"ג בריתות מה לפסח שכן כרת, ועיין תוס' ישנים שכתב אבל במילה לא יתחייב כרת אם לא מל בשמיני (היינו שרק מצות שמיני דוחה שבת ולא סתם מילה שלא בזמנה) ומי"מ פריך למסקנא מה למילה ופסח שכן כרת שאם לא יעשה אותם לעולם יתחייב כרת וכו' ע"כ, היינו שעצם המצוה יש בו חומרא דכרת ולכן גם המצוה של יום השמיני שבו נמי חמור ודוחה שבת ואע"פ שעצם המצוה דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת מ"מ יש בו חומרא דשייך בעצם המצוה מילה כרת בביטול המצוה לגמרי שלא מל א"ע כלל א"כ מצוה זו חמורה בעצם א"כ ג"כ מצות דיום השמיני שכלול בה ג"כ חמורה ולכן דחי שבת, וצ"ל דמעיקרא פריך הפירכא היותר מעולה שכן נכרתו עלי' י"ג בריתות, ואח"כ פריך ג"כ משום כרת אע"פ שאי"ז פירכא כ"כ מעולה שהרי על עצם מצות דיום השמיני ליכא כרת וכדכתבו התוס' ישנים דלהכי לא פריך מעיקרא שכן כרת, דעל מה הצד פרכינן פירכא כל דהוא.

והנה להראב"ד פ"א הל' מילה הל"ב, דמשמע דחייב כרת תיכף בכל יום שלא מל עצמו לכשיגדל, ורק דיכול לתקן זה כשימול לאחר וא"כ גם סתם מילה מקרי שיש בו כרת, ולדעת הרמב"ם שם חייב הכרת לא חל רק עד שימות ולא מל עצמו, ולהראב"ד לא יקשה מהכא דלא פריך תיכף מה למילה שיש בו כרת, דהא במילת קטן ליכא כרת להאב אפילו לא מל אותו לעולם והקטן עצמו הרי אינו חייב כרת, ועיין רש"י פסחים צ"ב ד"ה דרך חקירות וכו' וליכא למימר משום כרת דערל זכר אשר לא ימול ונכרתה, דמילה דדחיא שבת בזמנה וקטן לא בר כרת הוא עכ"ל, זהו כנ"ל דבמצות דיום השמיני ימול ליכא בו כרת ומרש"י הנ"ל משמע לכאורה דס"ל כהראב"ד דיש בגדול תמיד כרת בכל יום, דאל"כ למה לו לרש"י

26. חידושי הרישב"א מסכת יבמות דף ה עמוד ב

מה להנך שכן ישנן לפני הדבר. פרש"י ז"ל אבל מצות יבום אינה לפני הדבר, פי' לפי דאע"ג דחזינו ליהודה ואבות שהיו נוהגין בה, לא בתורת מצוה היא אלא כדרך שקיים אברהם אבינו ע"ה אפילו ערובי תבשילין.

27. מהר"ץ חיות מסכת יבמות דף ד עמוד ב

גמרא ממילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור. נ"ב וקשה הרי כאן רצה הש"ס ללמוד דזולת קרא דעליה ה"א דעשה דיבום דוחה ל"ת דאחור אשה ויבום הוא עשה דקודם הדיבור דהרי הנהיג בה יהודה קודם מתן תורה ושוב נוכל ללמוד מ"ע דיבום ממ"ע דמילה ותמיד שדוחין ל"ת וצריכין קרא דעליה ומצינו ילקוט סוף משלי על קרא רבות בנות עשו חיל וגו' אר"י ב"ר סימון אברהם נצטווה על המילה וכו' יעקב על גיד הנשה יהודה על היבום ע"ש ובספרי תורת נביאים הוכחתי מסוגית הש"ס כאן דגירסת המדרש רבה פ' וישב פ' פ"ה ובויקרא רבה פ' ב' נכונה יותר דשם נאמר דיהודה התחיל במצות יבום היינו מצד עצמו הנהיג כן ולא נצטווה ע"ז ושוב לא הוי יבום מ"ע דקודם הדיבור וכן הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"א דמונה והולך ספר הקבלה מאדם הראשון ואילך אינו מביא הך דיהודה על היבום וע"כ למד מסוגית הש"ס דכאן וז"ב וע"ה חידושי ריטב"א כאן שכתב ג"כ בזה"ל אף על גב דחזינו ליהודה ואבות שהיו נוהגין ביבום לאו מתורת חיוב אלא כדרך שקיים אברהם עירובי תבשילין ע"ש אולם מ"ש הרישב"א בשם רש"י כאן דפי' בהדיא דיבום אינה לפני הדיבור ליתא ברש"י שלפנינו [ועמ"ש הרמב"ן על התורה שם בפרשה]:

28. רשימות מוסד הרב קוק

250 הכלי חמדה וישב אות ג' עמד על דברי רבינו כאן דברש"י לפנינו ליתא כל הקטע, ואדרבה כתב דיש לדייק מרש"י לפנינו איפכא, שהרי כתב ד"ה שכן צורך גבוה למזבח תאמר בייבום דליכא כל הני עכ"ל, ולא נטר רש"י לפרש כן על מה דאסיקנא ומה לכולן שישנן לפני הדיבור, נראה דרש"י ס"ל דייבום היה נוהג לפני הדיבור בתורת מצוה, ולא חשש רש"י לפרש תי' על לפני הדיבור, דכיון דנהי דייבום היה נוהג לפני הדיבור, אבל כיון דחליצה לא היה נוהג לפני הדיבור, אי"כ י"ל דאינו ראייה מלפני הדיבור על לאחר הדיבור דאפשר בחליצה, והתורה הקדושה נתנה לו זכות בחירה אם ירצה מייבם ואם ירצה יתלוץ וא"כ אינה מצוה הכרחית עלינו וי"ל דלא דחי ל"ת כיון דלאחר מתן תורה אין המצוה עליו בזירה כמו שהיתה לפני מתן תורה, ובאמת רש"י בחומש בראשית לה, כד העתיק המדרש רבה, ר"א מקשאה בשם רבי מאיר דתמר בתו של שם שהיתה ולכן דנוה בשרפה, עכצ"ל דהיתה שומרת יבם, וכמ"ש הרמב"ן שם לדעת רש"י, אם שהרמב"ן תמה עליו דמצות יבום לא נוהג בנח, אבל ע"כ דעת רש"י כן הוא, ועכצ"ל בדעת רש"י ז"ל כדאמרן, ודברי הרישב"א בשם רש"י צ"ע עכ"ל. /והנה מה דפירש הכלי חמדה עצמו דהואיל ונשתנה המצוה דלפני מתן תורה לא היה חליצה, ללאחר מתן תורה דיש חליצה, דלכן א"א ללמוד יבום מהשאר, דלא חשוב לפני הדיבור, לא הבנתי סברתו. ומה דהקשה מרש"י בחומש על מה שהעתיק רבינו כאן משמו

דיישבנו. דהרי רק „לרבי מאיר אליבא דר"ע" בסנהדרין, הוא דכתב רש"י שם דכלתו אסור לבן נח, אבל שאר תנאים שם לית להו הכי, והמדרש רבה שהביא רש"י בחומש דהא דהוציא והשרף בתמר משום בת כהן דנמי מבואר דהיה חל איסור יבמה לשוק לפני מתן תורה, הרי המ"ד במדרש רבה הוא: ר"א מקשאה בשם „רבי מאיר“ וזה"ב „רבי מאיר לשיטתו“ ע"כ לרש"י הוכרח לומר דהיה מצוה גמורה של יבום לפני מתן תורה, דאל"ה תמר היתה אסורה ליהודה משום כלתו ואיך אמר צדקה ממני, משא"כ לשאר תנאים בסנהדרין דכלתו מותר לבן נח שפ"ד דאה"נ לפני מתן תורה לא היה נוהג יבום בתורת חיוב גמור וכדמשמע סוגיין, וכמ"ש רבינו בפירוש בשם רש"י כאן, והא דהוציא והשרף יפרשו כהרמב"ן עה"ת משום מורד במלכות ע"ש. וראה פ"א בציון הנ"ל בארוכה מה שדנתי בגדר עיקר היתר זה של כלתו לבן נח משום מצות יבום לפני מתן תורה [והנה כל דברי בציון זה כנוין על הנחה דא"א להתיר איסור כלתו לבן נח משום יבום לפני מתן תורה אלא אם נאמר דגם אז חשוב יבום מצוה גמורה, ודהיינו מכון הרשב"א בדף (צו). ב]. אמנם ראיתי בקוה"ע סי' ט' אות ז' דנקט בדעת הרשב"א שם דיישב הא דיהודה ותמר לרש"י דכלתו אסור לבן נח דמשום יבום הותר דאה"נ דסובר דליכא חיוב יבום לפני מתן תורה, אלא דהרשב"א לשיטתו (מא, א) דשייך היתר נפילה אף במקום דליכא מצוה כמו בהותרה ונאסרה וחזרה והותרה.

29. גור אריה שמות פרשת בשלח פרק טו (כה)

... דעל כרחך צריך אתה לומר שאין אלו מצוות נחשבות ממצוות התורה, רק כמו ז' מצוות לבני נח שאין זה שם תורה עליו, דאין לתת תחלה תורה שבעל פה, כי התורה שבעל פה הוא פירוש תורה שבכתב, ולפיכך אלו מצוות אין שם תורה עליהם. ולפיכך הוצרך לחזור ולצוות עליהם כמו כל המצוות של בני נח, ובמין נצטוו בתורה שבכתב על השבת (להלן טו, טו - טז), וזהו 'שבת ראשונה' - שבת שנצטוו בה בתורה שבכתב. והא דקאמר דינין במרה אפקידו, ולקמן משמע מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, מה בכך, הלא אף כיבוד אב ואם נצטוו במרה וחזר בסיני (להלן כ, יב), ויהיו הדינין גם כן כך. ומכל שכן לפי דברינו כי המצוות שנצטוו במרה אינם ממצוות התורה נחשבות, רק כמו מילה לאברהם (בראשית יז, יא) וגיד הנשה ליעקב (שם לב, לב) וז' מצוות לבני נח, שהרי אין תורה שבעל פה קודם לתורה שבכתב:

30. תוספות מסכת יבמות דף ה עמוד ב

ומכולהו נמי שכן ישנן לפני הדיבור - וא"ת ונילף משאר קרבנות דדחי שבת כדדרשינן בפ' כיצד צולין (פסחים עז. ושם) מבמועדו ואפי' עומר ושתי הלחם כדדרשינן התם ואר"י דחשיבי התם כולהו תדיר כיון דהוי בכל שנה ואיכא למיפרך על מילה ושאר קרבנות שכן תדיר ובש"ס לא חש לדקדק כל כך דה"נ לא מסיק מידי למ"ד עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראייה הוה.

31. פני יהושע על קידושין דף לח/א

תוספות בד"ה דאקרוי (שמי) [עומר] כו'. בירושלמי מקשה כו' דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לא תעשה דאחר הדיבור כו'. מדהאי לישנא ליתא בירושלמי אלא דאין עשה דוחה לא תעשה אלא א"כ שכתובה בצידה ע"ש אלא דהר"ש בפירושו המשניות במסכת חלה מפרש לה הכי דהאי כתובה בצידה לאו דוקא **אלא כל היכא דאיכא עשה דלאחר הדיבור הו"ל כאילו כתובה בצידה ולאפוקי עשה דקודם הדיבור אתא ע"ש.** ולענ"ד הטעם מבואר דכיון דאין מוקדם ומאוחר בתורה וכל כללי עשה ולא תעשה נאמרו בסני א"כ כל היכא דכתיב העשה סתם משמע דאפילו במקום דאיכא לא תעשה אפ"ה יקיים העשה דעשה דוחה לא תעשה אם לא היכא דגלי קרא משא"כ הכא בעשה דבערב תאכלו מצות שנאמר במצרים דאכתי לא הו' נהוג איסור חדש כלל לא שייך לומר דכיון דסתם משמע אפילו מן החדש דהא אכתי לא נהוג הוצרך קרא למעוטי, כן נראה לי. **ולפי"ז מהנתיישב לי מה שמקשינן העולם על דברי התוספות כאן דבפ"ק דיבמות (דף ה' ע"ב) מקשה הש"ס להיפך** דלא מצינן למילף דעשה דוחה לא תעשה מפסח ומילה ותמיד שדוחין שבת דמה להנך שכן ישנן לפני הדיבור א"כ משמע דעשה דלפני הדיבור תמיר טפי לדחות לא תעשה וכן הקשה מהר"י מטראני ז"ל בהדושייו.

32. מהר"ץ חיות מסכת יבמות דף ד עמוד ב

שם ומכלהו נמי שכן ישנן לפני הדיבור. נ"ב לפי מה דחשוב כאן בש"ס פסח עשה דקודם הדיבור אף על גב דנצטוו ע"י משה רבינו בזה מ"מ היה קודם מתן תורה. א"כ איך ילפינן מכבוד אב ואם דדחי ל"ת דשבת אלולי הקרא והרי אמרי' בש"ס (סנהדרין נז ע"ב) שבת ודינים וכבוד אב ואם נצטוו במרה וא"כ גם עשה דכיבוד עשה דקודם הדיבור. וי"ל כיון דגם שבת נצטוו במרה ושניהם קודם הדיבור הם ויכולין ללמוד מזה דהיכי דשניהם אחר הדיבור דאמרינן עשה דחי ל"ת. והטעם דלא ילפינן מתמיד פסח ומילה אף על גב דשניהם קודם הדיבור דשבת במרה נאמר. י"ל משום דהעיקר תלוי באיזה מצוה שקדמה לל"ת בזמן והל"ת באה בגבול העשה. ככה"ג אין הל"ת הבאה אחרי העשה אלים לדחות המצוה אשר נהוגה כבר. וא"כ דוקא מ"ע דכיבוד אב ואם ושבת דשניהם במרה נצטוו הו' כשניהם לאחר הדבור דנאמרו בסני יחד. משא"כ תמיד פסח ומילה דמצות אלו נאמרו קודם שנצטוו במרה על שבת. והל"ת דשבת באה בגבול מצות אלו ולמ"ע אלו משפט הקדימה ...

33. הר צבי

דף ה ע"ב; גמרא: ממילה ותמיד שכן ישנו לפני הדבור.

בספר "ראשית-בכורים" הקשה דבפריעה נמי מחלל שבת והיא ניתנה רק לאחר הדבור. ולי נראה לתרץ דלענין פריעה בלאר-הכי ניחא, דיש לומר שכבר דחתה שבת ע"י מילה וכדאמרינן במנחות (דף עב ע"א) לענין הקטר חלבים ואברים של תמיד שדוחה את השבת, אף על פי שכשרים כל הלילה, משום שכבר דחתה שחיטה את השבת, וכיון דניתנה שבת לדחות אצל שחיטה נדחה נמי אצל הקטרה. אבל יש לדחות שלא אמרו כן אלא לענין הקטרה שהיא גם כן היתה דוחה שבת כמו שחיטה, ורק מפני שאפשר למוצאי-שבת על זה אמרינן הואיל וכבר דחתה שחיטה את השבת לפיכך נדחתה השבת גם אצל הקטרה משום חביבות מצוה, אבל פריעה מכיון שאינה לפני הדבור הו' ככל עשה שאין דוחה לא-תעשה של כרת, ועל זה לא מהני שכבר דחתה, דהוי כמו מצוה אחרת שאין אומרים על זה שכבר דחתה שבת.

וחכם אחד רצה לתרץ על-פי דברי ספר "בית-הלוי" על התורה שמפרש שם את הפסוק דמעיקרא נאמרה לאברהם אבינו מצות פריעה שיקיימוה בניו לאחר קבלת התורה, ונמצא שגם פריעה נאמרה לפני הדבור. ולדידי צריך עיון דאם כן מה הקשו בתוס' לקמן (דף ע"ב ע"ב ד"ה לא ניתנה): וא"ת

34. שערם מצויינים בהלכה

מילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור כו'.
מבואר מכאן דעשה לפני הדיבור
חמור, ואי אפשר ללמוד מהם דעשה דחי לא
תעשה דכרת. והקשה הפני יהושע (קידושין
לח.) בשם המהרי"ט, וכן הקשה בשו"ת שאגת
אריה (סי' צו), דהתוס' (שם ד"ה דאקריב
עומר) הביאו בשם הירושלמי להיפוך, דאין
עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר
הדיבור, ונתירצו דעשה דקודם הדיבור, שלא
נשנית בתורה לאחר הדיבור גרע טפי וכמש"כ
בירושלמי, אבל אם העשה נאמרה קודם
הדיבור, ונשנית גם לאחר הדיבור, אלים טפי
מן עשה דנאמרה רק לאחר הדיבור, וא"כ פסח
ותמיד ומילה נשנית גם לאחר הדיבור.

35. קצות על יבמות [ס' צז: א]

דף ה' ע"ב תוד"ה טעמא. דסד"א דהואיל
והוקש כבודם לכבוד המקום לידחי,
כדאמר בסוף אלו מצואות וכו'. בתשובת הרשב"א
[חלק א'] סי' י"ח הביא בשם תשובת הרב ר' יוסף ן' פלט
ששאל להראב"ד ז"ל, מפני מה אין מברכין על כמה מצות
כגון מתנות עניים והלואה וצדקה והעניקה וכיוצא בהם,
מפני שאין המצוה תלויה כולה ביד העושה שאפשר שלא
יתרצה בה חבירו. ומנ"ל דכל מצוה שאפשר למיעקרה
אע"ג דהשתא לא מיעקרא כמאן דמיעקרא דמי, מדאמרינן
באלו נערות [כתובות דף מ.]. כו' עד אי אמרה לא בעינא
מי איתיה לעשה כלל אע"ג דאכתי לא עקרה לה כמאן
דליתיה דהא לא קביעא וכו', וגמרי מיניה למורא וכיבוד
אב ועמידה בפני רבו הואיל ואפשר למיעקר שהאב שמחל
על כבודו כבודו מחול, וזה הטעם בהלואה וצדקה, ע"כ.

דכיבוד אב דחי לא תעשה, כיון דמצי מיעקרא. וכמו
דאמרינן באלו נערות דף מ', דהתם תנן גבי אונס שותה
בעציצו נמצא בה דבר ערוה אסור לקיימה, ופריך וניתי
עשה ולידחי לא תעשה, ומשני הכא אי אמרה לא בעינא
מי איתא לעשה, ולפי פירוש הרשב"א היינו כיון דמצי
מיעקרא לא חשיב לעשה לדחות לא תעשה, וא"כ כיבוד
אב נמי לא דחי.

ואפשר לומר דשאני כיבוד אב דהוקש כבודם לכבוד
מקום. ומהאי טעמא כתבו תוס' ביבמות בהא דסלקא
דעתא דדחי עשה דכיבוד אב לא תעשה דטומאה והשבת
אבידה, ואף על גב דטומאה והשבת אבידה הוי עשה ולא
תעשה, אלא מפני שהוקש כבודם לכבוד המקום חמירא.
ומהאי טעמא נמי ס"ד דדחי אע"ג דאפשר למיעקרא.

36. הר צבי

שם; גמרא: מאי לאו דאמר ליה שחוט לי, בשל לי.

בהגהות מיימונית (פרק ו מהל' ממרים הלכה יב) הקשה: למה לי קרא פשיטא דלא ישמע לו כיון דאמר
לו לעבור עבירה הוה ליה רשע ואין מחוייבין בכבודו, והוכיח מזה דבדיבור אינו נחשב רשע,
דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ותיירץ הגרע"א (בחידושו לבי"מ דף ל ע"א תוס' ד"ה הא אין
עשה): והיה נראה לי בפשוטו כיון דאם הדין דעשה דכבוד דוחה לא-תעשה הותרה הרצועה לאביו
לצוות לו לטמא וכו', ולא מקרי רשע בכך דאינו מצווהו כלל לעבור עבירה, כי התורה התיירה לזה
לטמא למען קיום מצות כבוד-אב וממילא מצווהו דבר המותר, והקשיתי דלמאן-דאמר דהיכא דאינו

1. ספר אמת ליעקב עה"ת פ' קדושים

י"ט, ג'. איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו.

נראה³ לכאר הקשר בין שני ענינים אלה, דבאמת המאמין בקדמות העולם – וכמו שמאמינים אומות העולם ורשעי ישראל שבמשך הזמן נתפתח האדם מכל מיני קופים ושאר חיות וכדומה – בהכרח שסובר שכל מה שהדורות מתרחקים מהזמן הקדמון יותר הם מפותחים יותר הם חשובים, ולכן אדרבה – הם סוברים שהדור הזקן חייב לכבד את הדור הצעיר, אבל אנו שמאמינים שהאדם הוא יציר כפיו של הקב"ה וככל שמתרחקים הדורות יותר אנו מתרחקים מההשפעה האלקית ומגדלותו יתברך, כודאי השומה עלינו לכבד את הדור הקודם, שהרי הם חשובים וגדולים יותר ממנו, ולכן כשבאה התורה להזהיר על "איש אמו ואביו תיראו", הוצרכה לחזור ולשנות גם את פרשת "ואת שבתותי תשמרו", דהרי השבת הוא הזכר והאות לחידוש העולם על ידי הקב"ה בששת מעשה בראשית, ודו"ק.

בענין זה אזכיר מה ששמעתי מהגר"א וואסרמן זצ"ל: שאילו ראה דארווין את החפץ חיים לא היה אומר שהאדם נתפתח מקופים וכדומה, אלא שהוא ראה רק אנשים כמוהו ולכן בא לידי טעות, ודו"ק.

37. חזקוני על ויקרא פרק יט פסוק ג

וקשיא למה אצטריך קרא, דכל הקשה אינה להחמיר אלא להיות כמוהו ואם כן מנין לנו שיהיה דוחה כבוד המקום בשביל כבוד אביו ואמו וי"ל לפי שההקש מאביו ואמו הוא יותר מהמקום דלגבי המקום אומר כבד את ה' מהונך כלומר אם יש לו, ובאביו ואמו אם אין לו חייב לחזור על הפתחים בשביל כבודם. כך פירשו התוספות. ועדיין יקשה דכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ואם אביו ואמו אומרים לו לחלל שבת אינו חייב לכבדם. וי"ל דמיירי בשבות דרבנן דאתי כבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן.